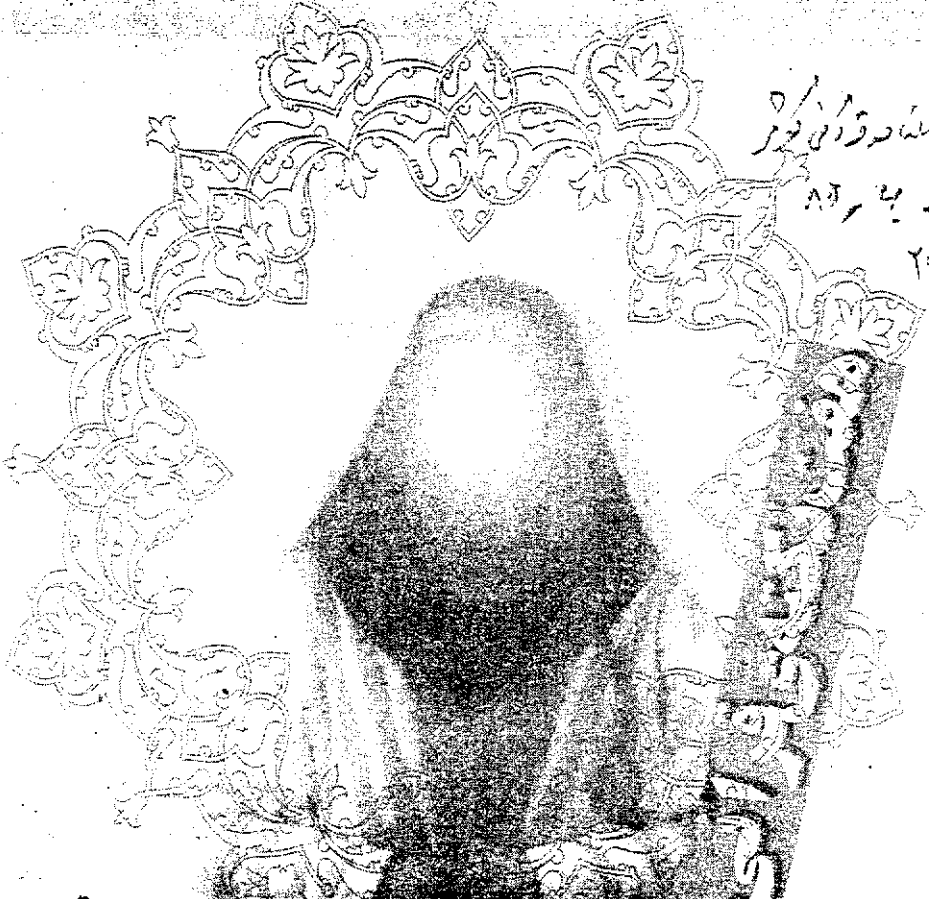

فصلنامه قرآنی نور
سال ۲ بهار ۸۳
ش ۲۰

۲۱۹

مقدمه:

خداوند در کنار هر مرد بزرگ از یک زن بزرگ نیز یاد می‌کند. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) دختر خویلد بن اسد بن عبدالعزی بن قصی، بانویی خردمند و دور اندیش و والا گهر بود (۱) که از لحاظ نسب و شرف و موقعیت اجتماعی و خانوادگی جایگاه بسیار ممتازی در میان زنان جزیره العرب و قریش داشت. (۲) مادر حضرت خدیجه (سلام الله علیها) فاطمه بنت زاید از اشراف زنان قریش و در عصر جاهلیت محروم به طاهره) بوده است. (۳) نسب حضرت خدیجه (سلام الله علیها) با رسول خدا (صلی الله علیه و

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در سیر معارف و احکام اسلام
سید حسین خدی
استاد دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان

۴۴۰

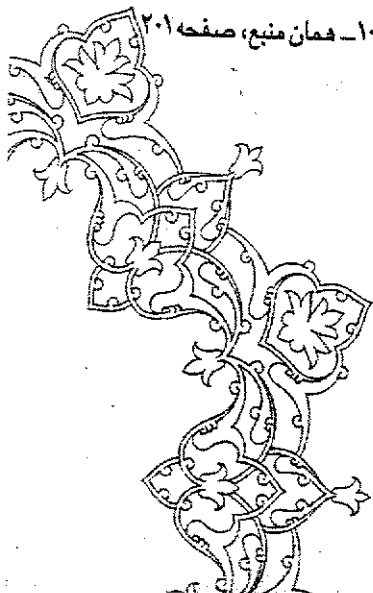
آله) در قصی بن کلاب (جدّ چهارم پیامبر (صلی الله علیه و آله)) به هم می‌رسد (۴) خدیجه (س) از زنان متمکن و ثروتمند مکه بود و یک شبکه‌ی تجاری بین حجاز - شام و حبشه را مدیریت می‌کرد (۵) و در کار تجارت از اهل فن یاری می‌گرفت، وقتی صفات حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) همچون راستگویی، صداقت، امانت داری، پاکدامنی و خدمت رسانی به نیازمندان را دید، ایشان را به عنوان مدیریت کاروان تجاری خود برگزید و پیامبر (صلی الله علیه و آله) تجارتی سودمند را در شام برای خدیجه رقم زدند، به طوری که خدیجه مال التجاره‌ی خویش را با سود زیادی بفروخت. اما خدیجه به واسطه‌ی گزارش‌های غلامش (مُسیّره) از سفر شام درباره اخلاق، رفتار و صفات حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) و اطلاعاتی که از دانشمندان یهود و پسر عموی خود (ورقه بن نوفل) دریافت کرد و رؤیاهای صادقه‌ای که خود دیده بود، به حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) پیشنهاد ازدواج داد و حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) باتفاق چند نفر از عموهای خود از جمله حضرت ابوطالب به خواستگاری خدیجه رفتند و خطبه عقد توسط جناب ابوطالب خوانده شد (۸).

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) اولین زنی بود که پیامبر در سن ۲۵ سالگی پیامبر با ایشان ازدواج کرد و تا او زنده بود پیامبر (صلی الله علیه و آله) همسر دیگری انتخاب ننمودند و این ازدواج فرخنده نیز ۲۵ سال تداوم داشت و با ارتحال حضرت خدیجه پایان یافت. (۱۰) در برخی روایات به باکره بودن حضرت خدیجه علاوه بر معروف بودن او به طاهره، هنگام ازدواج با پیامبر (صلی الله علیه و آله) اشاره شده است (۱) از خدیجه فرزندان بزرگوار متولّد شدند که آخرین آنها حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) امّ الائمه می‌باشند که در دوران بعثت رسول الله (صلی الله علیه و آله) متولّد شدند. همزمان با بعثت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) اولین زنی که به ایشان ایمان آورد و مسلمان شد حضرت خدیجه (سلام الله علیها) بود.

(۲۵)

- ۱- محمد بن سعد، طبقات، ج ۱، صفحه ۱۲۷
- ۲- همان منبع صفحه ۱۲۹
- ۳- عماد زاده، زنان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) صفحه ۲۰۴
- ۴- رسول محلاتی، تاریخ اسلام، جلد یک، صفحه ۵۲.
- ۵- استاد هاشم معروف حسنی، سیره المصطفی (صلی الله علیه و آله) صفحه ۶۵
- ۶- همان منبع، صفحه ۶۶
- ۷- ابن هشام، سیرت رسول الله (صلی الله علیه و آله) صفحه ۸۹
- ۸- بحار الانوار (علامه مجلسی) ج ۱۶ صفحه ۲۰
- ۹- ابوسعید، شرف النبی (صلی الله علیه و آله) صفحه ۲۰۱
- ۱۰- همان منبع، صفحه ۲۰۱

(۴۴۱)

هفت نکته ی قرآنی در سیره ی حضرت خدیجه و

(علیها)

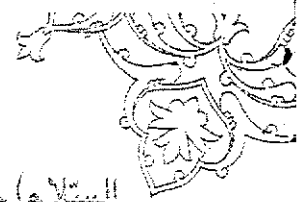
این نکات قرآنی عبارتند از: عفاف و پاکدامنی؛ ازدواج معنوی؛ اسلام و ایمان؛ اقامه نماز؛ هجرت؛ شکیبایی و ثبات قدم؛ انفاق و بخشش خدیجه (سلام الله علیها) که به ترتیب به طرح هر کدام خواهیم پرداخت.

● عفاف و پاکدامنی:

قرآن کریم در آیه ی: «من عمل صالحاً من ذکر او انثی و هو مؤمن فلنحییته حیوة طیبه» لازمه ی رسیدن به حیات طیبه را اعمال صالح؛ عفاف و پاکدامنی می داند که این ویژگی ها در سیره ی حضرت خدیجه (سلام الله علیها) به طور بارز به چشم می خورد. چنانکه عفت و پاکدامنی او در عصر جاهلیت سبب شد الگو و نمونه زمان شود و به لقب (طاهره) مشهور گردد و فضایل نیک و پسندیده ایشان زبانزد خاص و عام بود. با اینکه از ثروت و مکنث فراوانی برخوردار بود و خواستگاران فراوانی داشت ولی با قلب و دلی مملو از عشق به خدا؛ در عفت و پاکدامنی طاهره زندگی می کرد و بر این اساس در برخی روایات به باکره بودن او هنگام ازدواج با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) تأکید شده است و همین عفت و پاکدامنی حضرت خدیجه طاهره (سلام الله علیها)؛ حیاتی طیبه را برای او رقم زد.

ازدواج معنوی:

«یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله و ابتغوا الیه الوسیله» (۱۲) ازدواج یک وسیله معنوی است که حضرت خدیجه (سلام الله علیها) با آن به رسول الله (صلی الله علیه و آله) به عنوان رئیسمان الهی پیوند خورد. ازدواج حضرت خدیجه (سلام الله علیها) با پیامبر (صلی الله علیه و آله) با یک سلسله عوامل و محرک های معنوی صورت پذیرفت و هیچ مسأله ی مادی، وجه تعامل ازدواج آنها را فراهم نساخت. او با شناخت و آگاهی از اخلاق و رفتار و منش رسول الله (صلی الله علیه و آله) ایشان را به همسری برگزید و آنگاه که در هنگامه خطبه ی عقد، جناب ابوطالب (علیه

السلام) خطبه ای در فضایل بنی هاشم قرائت نمود، و رقیة بن نوفل پسر
عموی خدیجه ضمن خطاب به ای این چنین گفت: «کسی منکر فضائل
شما نیست، ما از صمیم دل می خواهیم دست به ریسمان شرافت شما
بزنیم.» ثمره ی این ازدواج معنوی تولد گوهر یگانه ی خلقت، کوثر
قرآن، حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) بود، که جهان از عطر او و
فرزندانش عطر آگین است.

اسلام و ایمان:

بر اساس فرمایش قرآن کریم که می فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ» (۱۵) اعمال صالح و ایمان قلبی خدیجه
سبب گردید اولین زنی باشد که به خدا و رسول خدا (صلی الله علیه و
آله) ایمان آورد و مسلمان شود و ایمان واقعی خود را در مقام عمل نشان
دهد.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در آغاز سوره ی (مدثر) مأمور به
دعوت مردم به اسلام شد و این مأموریت را از محیط خانه ی خویش
آغاز کرد و خدیجه (سلام الله علیها) اولین فردی بود که به او ایمان
آورد (۱۶) امام علی (علیه السلام) می فرماید: در آن روزها به هیچ خانه
ای اسلام راه نیافت جز خانه ی رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)
که خدیجه (سلام الله علیها) هم در آن بود و من سومین آنان بودم. (۱۷)
ایمان آوردن حضرت خدیجه (سلام الله علیها) به رسالت حضرت
محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) حکایت از معرفت و پاکی و صداقت
وی داشت او به اطمینان قلبی رسید که وقتی رسول الله (صلی الله علیه
و آله) بعثت خود و نزول وحی الهی را مطرح کرد بلافاصله رسالت او را
پذیرفت و این افتخار را برای خود در طول تاریخ اسلام به عنوان اولین
زن مسلمان ثبت کرد و سعادت خود را تضمین نمود. رشد ایمانی او به
آن حد رسید که رسول الله (صلی الله علیه و آله) در فضیلت او فرموده:
بهترین زنان بهشت چهار نفرند (خدیجه دختر خویلد؛ فاطمه دختر
محمد (صلی الله علیه و آله)؛ مریم دختر عمران، آسیه دختر مزاحم،
زن فرعون.

۲۷

- ۱۱- رسول محلاتی، تاریخ اسلام، ج ۱، صفحه ۵۴
- ۱۲- قرآن کریم، سوره نحل، آیه ۹۷
- ۱۳- قرآن کریم، سوره مائده، آیه ۲۵
- ۱۴- آیه الله سبحانی، فروغ ابدیت، ج ۱ ص ۱۶۴
- ۱۵- قرآن کریم - سوره یونس، آیه ۹۰
- ۱۶- «سوره مدثر، آیات ۱ و ۲»
- ۱۷- نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲

● اقامه ی نماز:

چنانکه قرآن می فرماید: «ولكن البر من آمن بالله.... و اقام الصلوة و آتی الزکوة...» (۱۹) اقامه ی نماز با شکوه ترین جلوه ی تعبد ایمانی حضرت خدیجه (سلام الله علیها) بود که پس از ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) انجام شد او همراه با علی بن ابی طالب (علیه السلام) و زید بن حارثه به رسول خدا (صلی الله علیه و آله) اقتداء کرد و در کنار خانه خدا (کعبه) نماز گذاردند و اقامه ی نماز را اولین وظیفه ی خود می دانست «الذین ان مکناهم فی الارض اقاموا الصلوة» (۲۰)

در بعضی از روایات آمده است نخستین نمازی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) اقامه کردند، نماز وسطی یعنی نماز ظهر در روز جمعه بوده است. پیامبر چگونگی اقامه ی نماز و گرفتن وضو را به حضرت خدیجه (سلام الله علیها) و حضرت علی (علیه السلام) یاد دادند. پس آن دو وضو گرفتند و با رسول الله (صلی الله علیه و آله) نماز خواندند. اقامه ی نماز خدیجه (سلام الله علیها) از یک سو نشانه ی اطمینان قلبی او به رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از جانب خدا و از سوی دیگر به معنای تعبد و بندگی در مقابل خداوند بود (۲۱)

● هجرت:

از دیگر نکات قرآنی در خصوص حضرت خدیجه (سلام الله علیها):
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ» مهاجرت او با پیامبر اکرم است. (۲۲)

کفار و مشرکان قریش عهد نامه ای علیه پیامبر و مسلمانان بستند و آنها را در محاصره اجتماعی و اقتصادی قرار دادند ولیکن پیامبر (صلی الله علیه و آله) همراه با بنی هاشم و بنی مطلب و بنی عبد مناف در شب اول مُحَرَّم سال هفتم بعثت به شعب ابی طالب مهاجرت کردند و خدیجه (سلام الله علیها) در کنار او به عنوان یار و یاور صدیق و فداکاری ها کرد و با حمایت گسترده از رسول الله (صلی الله علیه و آله) برای گسترش اسلام و فزونی یافتن تعداد مسلمانان و عزیمت عده ای از

۲۸

۱۸- شیخ صدوق، خصال،

صفحه ۱۹۵

۱۹- قرآن کریم، سوره

حجر، آیه ۴۱.

۲۰- قرآن کریم، سوره

حجر، آیه ۴۱

۲۱- یعقوبی، تاریخ

یعقوبی، جلد ۱، صفحه

۲۷۸.

۲۲- قرآن کریم، سوره

انفال، آیه ۷۶.

۲۳- بحر العلوم، زنان صدر

اسلام، صفحه ۱۱۶ و ۱۱۷.

۲۴- قرآن کریم، سوره آل

عمران، آیه ۳۱.

۲۵- قرآن کریم، سوره آل

عمران، آیه ۲۰۰.

آنها به حبشه به دستور پیامبر (صلی الله علیه و آله) و نیز ایجاد پایگاهی مهم برای ترویج اسلام و ناامیدی و شکست سران کفر و شرک، تمام اموال و دارایی های خود را هزینه کرد. همراهی او با پیامبر و مسلمانان در شعب و کمک هایی که نزدیکان پدری او برای مسلمانان به شعب می فرستادند مایه ی قوت قلب مسلمانان بود. این همراهی و همکاری و فداکاری صادقانه، از مصداقی عینی و مثال زدنی از زنان مهاجر و مجاهد ساخته بود که همواره پیامبر (صلی الله علیه و آله) یاد و نام او را بسیار بزرگ می داشت و نشانه ی محبت خدیجه به خداوند پیروی خالصانه او از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بود. (۲۴)

شکیبایی و ثبات قدم:

از دیگر نکات بارز زندگی آن حضرت شکیبایی و استقامت او در راستای اهداف رسالت نبی مکرم اسلام بود. چنانکه قرآن کریم می فرماید: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ» (۲۵)

اسلام آوردن حضرت خدیجه و وفاداری ایشان نسبت به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در حالی که مشرکان زیر بار هدایت الهی ایشان نمی رفتند موجب دلگرمی و قوت قلب پیامبر بود و این عطوفت از فضائل نیک و ایمان وی نشأت گرفته بود، این همراهی ثبات قدم پیامبر (صلی الله علیه و آله) در هدایت و ارشاد و دعوت مردم به یکتاپرستی و گرایش آنان به توحید فراهم می کرد. او همواره با تأیید پیامبر در ثبات قدم و شکیبایی پیامبر در برابر تمامی سختی ها مؤثر بود چنانکه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) درباره این سیره و روحیه ی حضرت خدیجه چنین فرموده اند:

« آنگاه که همه مرا تکذیب کردند خدیجه مرا تأیید کرد و به درستی پیغمبری من اقرار نمود و او هنگامی به من ایمان آورد و در نماز به من اقتدا کرد، که همگان در لجنزار کفر و حقیقت پوشی دست و پا می زدند و موقعی به بهترین یادگار من (فخر دو جهان، فاطمه، آن بانوی محشر) باردار شد که همه ی زنان از بی اعتباری نازا مانده بودند» همراهی و

همکاری صادقانه خدیجه با رسول الله (صلی الله علیه و آله) خالی از مشکلات، سختی ها و زخم زبان ها و رنج های اجتماعی و اقتصادی نبود ولیکن خدیجه همه را با شکیبایی و ثبات قدمی بی نظیر پشت سر گذاشت و هیچگاه در ایمانش به خدا و رسالت رسول او خدشه ای وارد نشد بلکه روز به روز توجه اش به رسول الله (ص) بیشتر می شد و اینگونه بود که خدای تعالی به وسیله جبرئیل بر خدیجه سلام فرستاد و خدیجه چنین پاسخ داد: (الله السَّلَام، و منه السَّلَام و علی جبرئیل السَّلَام) (۲۸)

● اتفاق و بخشش:

۳۰

وبالاخره مهمترین و بارزترین نقش حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در بخشش و انفاق او تجلی می یابد.

۲۶- جعفریان، سیره رسول خدا (صلی الله علیه و آله)، صفحه ۲۵۸.

قرآن کریم می فرماید: «مَثَلُ الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ تَثْبِيتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ» (۲۹)

۲۷- حاج شیخ عباس قمی، ترجمه تفسیر البقره، ج ۲، صفحه ۸۲.

حضرت خدیجه در تجارت عظیمی از بیابان عربیه و آن را از راه تجارت فزونی بخشیده بود و تمامی این ثروت را خالصانه برای گسترش

۲۸- علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۶، صفحه ۱۱.

و توسعه ی اسلام در اختیار پیامبر (صلی الله علیه و آله) قرار داد. ثروت او قبل و بعد از جریان محاصره ی اقتصادی و اجتماعی بسیار

۲۹- قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۲۶۵.

کارگشا بود. (۲۰) او با مال و جان و زبان خود به حمایت همه جانبه از پیامبر و مسلمانان برخاسته بود. در جریان سه سال محاصره ی وحشت

۲۰- استاد هاشم معروف حسنی، سیره المصطفی (صلی الله علیه و آله)، صفحه ۶۵.

بار در شعب ابی طالب، خدیجه از روی صفا و سخاوت تمام دارایی خود را نثار پیامبر و مسلمانان کرد و آنها را از گرسنگی نجات داد، تا اینکه

۲۱- بحر العلوم، زنان صدر اسلام، صفحه ۱۱۶.

خداوند گشایشی در کار آنها پیش آورد (۲۱) جهاد مالی خدیجه و انفاق و بخشش او در ده سال اول بعثت نقش حیاتی و چشم گیری در رشد و

گسترش اسلام و فزونی یافتن تعداد مسلمانان و هجرت مسلمانان و ابطال نقشه های سران کفر و شرک داشت و این نقش آفرینی خدیجه

بود که او را در نزد رسول الله (صلی الله علیه و آله) بسیار عزیز می داشت و تا آنجا که آن حضرت او را به عنوان یکی از چهار زن نمونه و بزرگ، که

جایگاهشان در بهشت برین است معرفی کردند.

و خدیجه (سلام الله علیها) با این صفات شایسته الگویی ماندگار برای همیشه تاریخ شد.

